

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Номінація «Розробка уроку зарубіжної літератури для 5—9 класів НУШ»

Вікторія Тусик,

учителька зарубіжної літератури,
Слободоболехівська гімназія імені Дмитра
Квецка Витвицької сільської ради територіальної
громади Калуського району Івано-Франківської області

Загадки Едгара По Урок-дослідження оповідання «Золотий жук» (7 клас)

УДК 373.5.016:821.09(73)(092)ПО

<https://doi.org/10.33989/3083-6387.2025.5.346126>

Тема уроку: Едгар Аллан По — засновник жанру детективу у світовій літературі. Захопливий сюжет оповідання «Золотий жук».

Мета:

- *навчальна:* ознайомити учнів із життям і творчістю американського письменника Едгара По, показати багатогранність його особистості; дати теоретичні поняття про детектив і охарактеризувати особливості детективів письменника;
- *розвивальна:* розвивати навички виразного читання, усного мовлення, логічного мислення, дослідницької діяльності учнів, вміння аналізувати сюжет і композицію твору;
- *виховна:* виховувати інтерес до літератури, пізнання незвичайного та загадкового;
- *розвиток та формування ключових компетентностей:* спілкування державною мовою; навчання впродовж життя; інформаційно-комунікаційних.

Обладнання: виставка творів письменника, ілюстрації до них, презентація, дидактичні матеріали, криптограма.

Тип уроку. Урок-дослідження.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

- Забезпечення емоційної готовності до уроку.

© Вікторія Тусик, 2025

Слово вчителя.

Неймовірно...нереально!.. несподівано!.. і — факт!
Загубив СЛОНА у спальні мій забудькуватий брат...
Це жакливо! Неможливо! Загубився — ну хоч плач!
Це ж не кісточка від сливи... Гудзик...

Пензлик... Жуйка... М'яч...

Цвяшок...корок... чи монета... Зник безслідно, наче сон
Не батончик...не котлета... не дрібничка — сірий СЛОН!
Ось чому з самого ранку ми із братом — я та Гриць —
В славнозвісні слонознавці — детективи подались...
Гриць шукав на підвіконні... На полиці... На столі...
На балконі... У вазоні... Та під ліжком на землі...
Може СЛОН заліз у тумбу? За диван в щілину впав?
Повзав Гриць... Жував я гумку... Міркував і керував...
Тут прийшла сестричка Настя: Я — майбутній детектив!
Я зніму відбитки пальців у того, хто це зробив.
Ще й пройдете тест розумний на детекторі брехні!
(Щось від цього трохи сумно стало й брату, і мені...)
Детективів забагато, а злодюжка — чи не ти?
Хтось же мав слона з кімнати... хоч у штанях пронести?
Нумо виверніть кишені! Все складаєм на столі!
Гляньте, що це??? Величезна... сіра грудка... пластилін!..
Ось де зник ваш слон, «забудьки»! Розчавили? Та дарма...
Виліпіть нового хутко! Складу злочину нема.
Детектив я непоганий. Та й чимало в мене справ —
Там на кухні хтось сметану і kota Степана вкрав...

Сергій Сокольник
Надія Капінос

• Очікувані результати

Учитель. Як ви думаєте, як цей вірш стосується нашого уроку? Чого ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

II. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Сьогодні вам доведеться самим стати детективами — розгадати зашифровану тему уроку.

рі гар ра лан лі — то нов у жа ти де
ед ту ал те по вій зас сві ник ву нру тек

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

Едгар Аллан По — засновник жанру детективу у світовій літературі.
Захопливий сюжет оповідання «Золотий жук»

III. Оголошення теми, мети та завдань уроку.

IV. Сприйняття і засвоєння учнями навчального матеріалу

Учитель. Едгар Аллан По був геніальним містифікатором. Він любив створювати атмосферу загадкового і навколо свого імені, і навколо своїх героїв. Він вигадав так багато легенд про себе, що й досі біографи та дослідники сперечаються, де тут правда, а де вигадка. Наприклад, він любив розповідати про свої численні подорожі, про золоті скарби, що начебто він знайшов. Однак нічого такого в житті його не було. Усі мандри він здійснював лише у своїй уяві. У його творах дуже багато загадкового, і серед усіх його оповідань вирізняється оповідання «Золотий жук». Стихія надзвичайного захоплює читача з самого початку і тримає його увагу в постійній напрузі. Але до чого ж тут жук та усі інші загадки? Яка їх мета? І як письменникові вдається відтворити засобами мистецтва таємничість подій, образів, явищ? Про це ми будемо говорити на нашому уроці. Ми з вами станемо шукачами скарбів. Тільки ми будемо розкопувати не землю, а текст оповідання «Золотий жук».

1. Робота з портретом письменника.

— Яким ви бачите письменника?

(На фото ми бачимо великі очі, кучеряве волосся, але немає безтурботної посмішки. В очах — печаль, яка віддзеркалює тяжке, трагічне життя письменника.)

2. Виступ учнів. Презентація цікавих фактів про Едгара По.

1-й учень. Дитинство.

Едгар По народився у Бостоні 19 січня 1809 року в родині акторів. Походив з давнього ірландського роду. Коли Едгару було лише два роки, його мати й

батько майже одночасно померли від туберкульозу, залишивши трьох дітей. Едгара всиновив багатий шотландський купець з Ричмонда Джон Аллан. Маленький Едгар вирізнявся серед дітей жвавим розумом, і дружина Аллана, зачарована дитиною, уловила свого чоловіка всиновити його. Вона та її сестра Анна Валентайн, «тітонька Ненсі», оточили хлопчика турботою і любов'ю. Едгар опинився в багатому домі. Його названа мати любила хлопчика до самої своєї смерті. У віці п'яти-шести років Едгар умів читати, писати, малювати, декламувати вірші на розвагу гостей за обідом. Він був вдягнений, як маленький принц, мав поні, на котрому їздив верхи, мав власних собак, які супроводжували його, завжди мав у достатній кількості кишенькові гроші.

2-й учень. Навчання.

Опікуни Едгара Аллана По забезпечили хлопця хорошою освітою. Після того як майбутньому письменнику виповнилося 6 років, Аллани переїхали до Англії, де згодом Едгар почав п'ятирічне навчання в дорогому пансіоні.

Після пансіону, в 1820 році, письменник вступив у коледж в Ричмонді (США), де навчався 6 років. У 1826 році Едгар продовжив навчання в університеті в тому ж таки місті. Письменник розвивався різнобічно, ще з дитинства його захоплювало малювання, любив читати, декламувати вірші, любив англійську та латинську літератури. Єдине, те що характер Едгара був дуже неспокійний, юнак був нервовий і запальний, часто любив проводити психологічні дослідження над собою та іншими.

Забезпечене життя Едгара Аллана закінчилося у 17 років, в університеті він провчився тільки рік.

Існують різні версії сварки Едгара з його названим батьком містером Аланом. За однією з них, дослідники біографії Едгара По звинувачують Джона Аллана, який, отримавши великий спадок і ставши мільярдером, виказав своєму всиновленому сину все, що було в п'яній голові. Хлопець образився і пішов з

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

дому. За другою версією, сварка сталася через те, що Едгар захоплювався азартними іграми. Програвши в черговий раз, він звернувся до названого батька з проханням сплатити картярський борг. Відмова містера Аллана і стала причиною розриву письменника з сім'єю Алланів.

З того моменту, як письменник розлучився з названими батьками, він починає подорожувати в пошуку житла та повертається до Бостона. Згодом, через безгрошів'я йде служити в армію під вигаданим іменем. У 1828 році, не витримавши ситуації, в якій перебував, просить опікуна про допомогу. Після прибуття письменника у Ричмонд названий батько Джон Аллан наполягав, щоб Едгар закінчив навчання, і юнак вступив до військової академії в Вест Поінті.

Проте через складний характер і постійні конфлікти його вигнали з академії, що призвело до чергової сварки та розставання з багатим названим батьком.

3 учень. Особисте життя.

У грудні 1835 року По стає редактором журналу. Того ж року його забирає до себе тітка рідного батька міс Клемм з донькою Вірджінією. Наступної весни Едгар з Вірджінією побралися. Кажуть, що вона була чарівною молодю жінкою, відданою своєму чоловікові, втілювала в собі кращі моральні й фізичні риси улюблених героїнь По. Здавалося, що письменник став нарешті щасливим. Втім, це тільки на перший погляд. Робота, сім'я, напружені стосунки з видавцями журналів — усе це вимагало великих душевних сил. У той час, коли видавці одержували величезні прибутки за оповідання, їхній автор потерпав від матеріальної скрути. До того ж захворіла дружина. У січні 1847 року Вірджінія померла, і Едгар до кінця днів сумував за нею.

4 учень. Останні роки.

Останні роки життя письменника — це роки відчаю, душевних страждань.

У 1849 р. гарно одягнений Едгар По читав в університеті Ричмонда лекцію на тему «Поетичний принцип». Того самого дня з Ричмонда письменник поїхав у Балтимор. Знайомі, які бачили Едгара востаннє, говорили, що той мав із собою близько півтори сотні доларів. Пізніше його знайшли біля сходів таверни і направили у місцеву лікарню. Пацієнт був у важкому стані, не міг розмовляти й ходити, на ньому була чужа брудна пошарпана одежа. Не було жодних ознак вживання алкоголю чи наркотика, але о 3 годині ночі в пацієнта розпочалися зорові галюцинації та марення. Лікарі ставили письменнику діагноз — делірій (психологічний розлад, який супроводжується маренням).

З часом стан пацієнта покращився і його перевели в загальну палату. Але через декілька днів його стан різко погіршився, почалися напади буйності та марення, він через силу пив, їв, відчував слабкість і помер на четвертий день лікування: 7 жовтня 1849 р. Останні його слова були до Бога: «Господи, допоможи моїй бідній душі».

3. Бесіда.

Як ви бачите, доля письменника була нелегкою. Дуже рано втративши батьків, він завжди відчував самотність. Митець знайшов себе у літературі. Едгара По називають «батьком детективної літератури», саме йому належать перші твори цього жанру. У США існують премії імені Едгара По, які присуджують за найкращі оповідання року.

— Що найбільше вразило вас у житті письменника?

— Які цікаві факти ви можете доповнити?

4. Перевірка домашнього завдання.

5. Літературна фізкультхвилинка.

(Піднімаємо руку. Права — так, ліва — ні)

1. Едгар Аллан По народився у Канаді (ні).

Учителька Вікторія Тусик з учнями

2. Мати Едгара померла молодою, залишивши сиротами трьох дітей (так).
3. На виховання хлопця взяла рідна тітка (ні).
4. Мачуха надто суворо ставилася до хлопчика (ні).
5. Едгар вже в п'ять років читав, малював, писав, декламував, їздив верхи (так).
6. Через брак коштів юнак не зміг закінчити школи (ні).
7. Містер Аллан після смерті все своє багатство залишив Едгару (ні).
8. В університеті Едгар захопився грою в карти і вліз у борги, які не зміг віддати (так).
9. Головна причина бідності письменника — «за надто мала винагорода за його роботу» (так).
10. Едгар По був фактично засновником детективного жанру (так).
11. На свою першу книгу По витратив всі свої заощадження, і це змусило його піти на роботу (ні).
12. Едгар По був одержимий кішками і часто писав твори з кішкою на плечі (так).

6. Рольова гра «Юні детективи». Уявіть себе детективами та спробуйте знайти «розгадку» таємниці.

Злочин не відбувся

За деякими відомостями, які отримали співробітники поліції міста Сан-Франциско, можна було зробити висновок, що готується викрадення коштовностей дружини мільйонера — місіс Андерсон.

Місіс Андерсон проживала в одному з першокласних готелів. Мабуть, тут же мешкав і злочинець, який замислив злочин. Декілька днів чергував детектив у номері місіс Андерсон, сподіваючись спіймати негідника, але безрезультатно. Мільйонерша вже почала підсміюватися над ним, як раптом сталося ось що. Увечері хтось постукав у двері номера. Потім двері відчинилися, і до кімнати заглянув чоловік. Побачивши місіс Андерсон, він вибачився, сказавши, що помилився дверима.

— Я був абсолютно впевнений, що це моя кімната, — збентежено промовив він. — Адже тут усі двері такі схожі.

Тут детектив вийшов із засідки і заарештував незнайомця.

Що змогло переконати поліцейського в тому, що перед ним зловмисник?

Відповідь. Якщо людина була впевнена, що йде у свій номер, навіщо їй стукати в двері?

Вбита дружина

Доктор закінчив огляд тіла Марини Пейдж, яке лежало на килимі в будинку.

— Місіс Пейдж померла від ударів по голові рукояткою пістолета, — сказав знаменитий сищик, — її, мабуть, вдарили п'ять або шість разів.

Пістолет був знайдений біля тіла.

— Я подзвонив її чоловікові на роботу, — сказав Шерлок, — я не повідомив про вбивство, але сказав, що йому краще поспішати додому.

Машина з тілом загиглої вже виїхала, коли стурбований чоловік увірвався через входні двері.

— Що сталося? Де Марина?

— Мені дуже неприємно повідомляти вам це, але вона була убита близько двох годин тому, — сказав Шерлок. — Ваша куховарка знайшла тіло у вітальні і викликала поліцію. Я не можу знайти відбитків пальців на зброї і віддам його в лабораторію, щоб вони подивилися уважніше.

М'язи на обличчі містера Пейдж здригнулися, коли він дивився на обриси пістолета, загорнутого в хустку.

— Знайдіть того нелюда, який побив Марину до смерті, — сказав він Шерлоку Холмсу.

— Убивцю буде не так вже важко знайти! — відповів детектив

Чому детектив так впевнений в тому, що знайде вбивцю? Хто вбивця?

Відповідь. Вбивця — чоловік, адже він знав, що жінку не застрелили, а побили до смерті.

7. Мозковий штурм

- Чи легко було знайти відповіді на поставлені питання?
- Чи можна вважати ці тексти детективними історіями?
- Які ознаки детективу в них відображені?
- Чим детектив відрізняється від звичайних творів?
- За яким методом працюють детективи?
- Назвіть представників детективного жанру.
- Назвіть українських письменників детективів.

8. Складання «формули» детективного твору.

Вчитель. Скориставшись хмаркою слів, доповніть речення та запишіть у зошит.

- В основі детективної історії — ...
- Три основні персонажі твору — ...
- Жанровий різновид пригодницької літератури — ...
- Спосіб дослідження, при якому окремі положення логічно виводяться із загальних положень (аксіом, постулатів, законів) — ...

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

- Потаємні, переважно непорядні, дії, вчинки, спрямовані на досягнення якої-небудь мети, —...

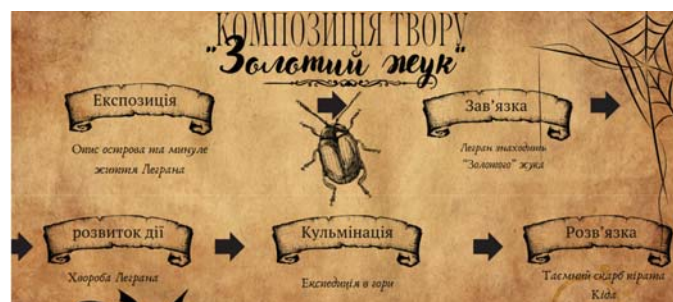
9. Робота над сюжетом твору. Експрес-опитування.

- Чи зацікавив вас твір «Золотий жук»? Чим саме?
- Які герої найбільш вам сподобались? Чому?
- Хто такий Вільям Ленгран, як він опинився на острові?
- З ким він проживав, товаришував?
- Який у нього був характер, чим займався?
- Від чийого імені ведеться розповідь?
- Як ви думаєте, чому оповідання має назву «Золотий жук»? (З жука все починається, він постійно перебуває в центрі уваги, ним захоплюються та ненавидять).

10. Інтерактивна вправа.

За допомогою ІІІ створити картинку-асоціації до твору.

11. Обговорення композиції твору.

12. Самостійна робота.

Складання паспорту твору.

ПАСПОРТ ТВОРУ "Золотий жук"	
Автор Рік написання	
Жанр	
Тема	
Ідея	
Місце дії	
Головні герої	

ПАСПОРТ ТВОРУ "Золотий жук"	
Автор Рік написання	Едгар Аллан По 1843
Жанр	Новела
Тема	Розгадування таємниці захованого скарбу Ленграном.
Ідея	утвердження не сили золота, а сили людської думки, багатства уяви та розуму особистості, зловлас якості Ленграна і злочинного скарбу.
Місце дії	Острів Салліван, Південна Кароліна
Головні герої	Вільям Ленгран, Джунітер, олов'яний

13. Закріплення вивченого матеріалу

Розгадування криптограми.

Криптограма, «тайнопис» — один із видів головоломки зі слів. Кожна літера алфавіту замінюється якоюсь іншою літерою або цифрою. Щоб розшифрувати криптограму, треба відгадати слова-ключі, потім замість цифр поставити в таблицю відповідні букви.

Завдання: розшифрувати криптограму.

18	7		20	19	17	11	16	33	8	23	31	22	33
19	4	19	28	12	18		19	23	26		14	19	23
18	7		21	19	2	11	23	31					

A1	B2	B3	G4	G5	D6	E7	C8
Ж9	310	И11	И2	И3	И14	К15	Л16
М17	Н18	О19	П20	Р21	С22	Т23	У24
Ф25	Х26	Ц27	Ч28	Ш29	Щ30	Ь31	Ю32
Я33							

Відповідь: **НЕ ПОМИЛЯЄТЬСЯ ТОЙ, ХТО НІЧОГО НЕ РОБИТЬ**

- Як ви думаєте що означають ці слова?
- Як вони стосуються нашого уроку?

Тест на закріплення вивченого

1. Едгар Аллан По народився у...

- А. Америці;
- Б. Канаді;
- В. Італії;
- Г. Англії.

Конкурс для вчителів «Література: урок і поза уроком»

2. Ким були батьки Едгара?
А. Лікарями;
Б. Акторами;
В. Вчителями;
Г. Музикантами.
3. У якому віці Едгар залишився сиротою?
А. 2; Б. 5; В. 7; Г. 9.
4. Як прийомні батьки ставилися до Едгара?
А. Змушували працювати;
Б. Жорстоко били;
В. Піклувалися і нічого не жаліли.
5. Чому Едгар По опинився у скрутному матеріальному становищі і покинув університет?
А. Не хотів вчитися;
Б. Батько збанкрутував;
В. Через картярські борги.
6. Одним із численних творчих досягнень По фахівці вважають заснування форми сучасного
А. Роману;
Б. Детективу;
В. Оповідання;
Г. Вірша.
7. Події у творі «Золотий жук» відбуваються на...
А. Червоному острові;
Б. Солоному острові;
В. Салієновому острові;
Г. Черепуховому острові.
8. Які непорозуміння сталися через те, що Джупітер був шульгою?
А. Переплутав дерева;
Б. Переплутав ліву руку з правою;
В. Не там викопав яму.
9. Джупітер — це...
А. Сусід;
Б. Друг;
В. Слуга;
Г. Родич.

10. На яке дерево вліз Джупітер, тримаючи в руках золотого жука?
А. Сандалове;
Б. Трояндове;
В. Бамбукове;
Г. Тюльпанове.
11. Зашифрований напис на пергаменті називається...
А. Телеграма;
Б. Криптограма;
В. Каліграма;
Г. Пунктограма.
12. Чого злякався Джупітер, коли заліз на дерево?
А. Скелета;
Б. Золотого жука;
В. Черепа;
Г. Хреста.

14. Підбиття підсумків уроку.

Метод «Мікрофон».

— Що ви дізналися про Е. По?

— Які твори він написав?

— Що характерно для його оповідань?

— Який жанр він започаткував?

— Чому людям подобається читати детективи?

Рефлексія. (Учням пропонується закінчити одне з речень)

— Чого я очікував від уроку, чи справдилися мої очікування?

— Для мене було новим ...

— Особливо цікавим для мене було...

15. Домашнє завдання (одне за вибором).

• Створіть свій шрифт і складіть загадку для однокласників.

• Намалюйте ілюстрації до твору.

• Складіть «сюжетний ланцюжок» пошуку скарбу.

Учителька Вікторія Тусик з учнями